

Misnøye som insentiv til politisk valgdeltakelse

- En komparativ analyse av deltakelse i Norge og Sverige

Institutt for Sosiologi og Statsvitenskap

POL2900 – komparativ politikk V19

Jakob Scherm Eikner – jakobsei@stud.ntnu.no

Antall ord: 8063

Norges teknisk-
naturvitenskapelige
universitet

Innholdsfortegnelse

Abstrakt.....	3
Introduksjon.....	3
Norge og Sverige	6
Kriterier for stemmerett:	7
Politisk interesse og stemmeseddelen	8
Teori:	10
Forventninger og referansepunkt	10
Om å <i>bry seg</i> med valgresultatet.....	11
Velferdsstaten og engstelse.....	13
Analyse av grafer (Metode):	15
Tilfredshet med økonomien:	18
Tilfredshet med utdanningssystemet:	19
Tilfredshet med helsesystemet:	20
Tillit til parlamentet:	22
Diskusjon.....	24
Konklusjon:.....	26
Litteraturliste	28

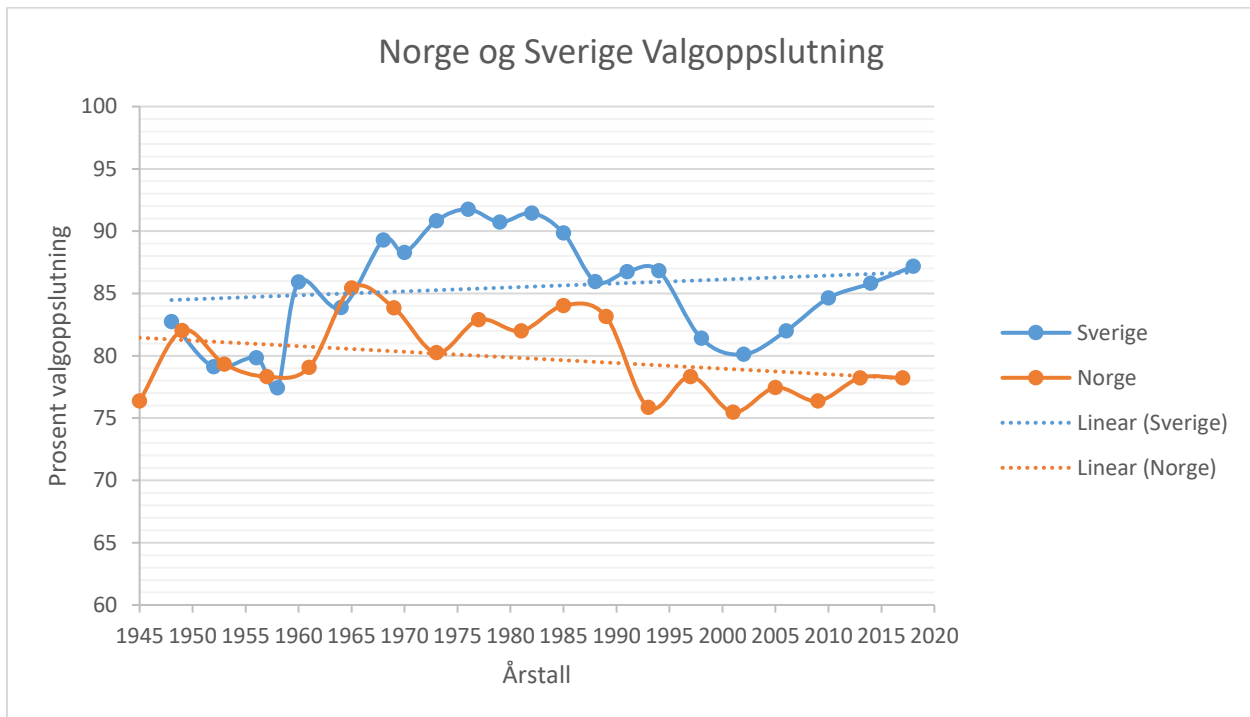
Abstrakt

Valgdeltakelsen i Norge og Sverige er relativt ulik, i hvert fall med tanke på landenes mange likheter. Denne analysen ser på hvordan oppfatninger og persepsjoner av økonomien, utdanningssystemet og helsesystemet kan utgjøre forskjellen i stemmegivingen som finnes mellom disse to landene. Ved bruk av European Social Survey som datamateriale finner den markante forskjeller i oppfatninger på disse tre punktene. Med bakgrunn i *økonomisk stemmegiving* og *psykologisk modell* argumenterer denne bacheloroppgaven for at økt misnøye i Sverige gir dem større insentiv til å delta i politiske valg, noe de også gjør. Dette henger sammen med en større politisk interesse i Sverige.

Introduksjon

I denne bacheloroppgaven skal jeg skrive om valgdeltakelse og i hovedsak årsakene til større deltagelse. Jeg vil se på hvorfor Sverige og Norge har ulik valgdeltakelse til tross for at disse landene skal kunne ha de samme rammene for valg. Hvorfor skiller det da hele 10 prosentpoeng ved siste valg? Samtidig finnes det også en nedadgående kurve i Norge mot en stigende kurve i Sverige, noe som på sikt kan være negativt for det norske demokratiet hvis denne trenden vil fortsette (se figur 1). Det er blitt skrevet mye om valgdeltakelse og årsaker til både styrket og svekket deltagelse. Det er et av de mest litteraturrike feltene innenfor hele den politiske forskningsverdenen. Et tegn på at valgdeltakelse er godt studert er blant annet det store antallet av "Meta-Analyser" som oppsummerer tidligere forskning, grunnet dets store omfang. Det man i senere år kan si at man har funnet ut er at man innenfor dette forskningsområdet mangler en "kjerne teori"; en teori og variabler som alltid blir tatt med når man skal forklare deltagelsen i valg (Geys, 2006). Det er blitt gjort studier med mange forskjellige variabler: alt fra individuelle årsaker, fra sosiologiske til psykologiske, og til institusjonelle variabler. Alt fra kjønn, til opprinnelse, personlighetstype, værfenomener og stemmeregistrering. Dette er bare noen eksempler på de mange variablene som forskere har sett på. Det er et stadig voksende felt av studier som prøver seg fram på forskjellige måter, tross for den allerede store forskningslitteraturen som allerede er blitt gjort. I denne oppgaven vil jeg ta opp tråden etter Stockemer (2017) sin meta-analyse som uttrykker et behov for flere kontekst-spesifikke studier. Dette fordi et overveiende

antall av studier ser på USA i sine analyser. Konteksten er da to velstående land fra Skandinavia. Denne artikkelen kommer til å søke etter å forklare valgdeltakelse i form av en *psykologisk modell* forklart i Blais (2007, s. 631) og knytte denne sammen med *Rational Choice theory* (Downs, 1957; Blais, 2007, s.632).

Figur 1 Valgdeltakelse i Norge og Sverige (IDEA, 2019)

Dette kanskje rikeste feltet innenfor forskning innehar en helt spesiell rolle i demokratiet. Å delta i valg er den kanskje enkleste og minst kostbare måten for folket å innøve innflytelse over hvordan man ønsker å bli styrt av styresmaktene. Selv om både positive og negative sider er blitt nevnt ved å ha høy valgdeltakelse er denne bacheloroppgavens forfatter enig med Lijphart (1997) i at det er essensielt at folk stemmer. Når man mister deltakelse mister man også potensielle stemmer/meninger og minsker da gruppen som *de facto* er med å styre landet. Den synkende deltakelsen – sett spesielt ved siste valg i Frankrike (42 % i andre omgang), Romania (37 %) og Portugal (56 %) m.fl. (IDEA, 2019) – er potensielt et demokratisk problem. Denne oppgaven vil sammenligne Sverige og Norge for å finne ut hva som skaper forskjellen i deltakelse som disse to

landene har seg imellom. Med utgangspunkt i at høy valgdeltakelse demokratisk sett er bra ønsker jeg å se på hvordan faktorer som meninger, holdninger og persepsjoner av hvordan situasjonen er i eget land påvirker deltakelsen, med tall hentet ifra European Social Survey (2018).

Det er lite som skiller disse to Skandinaviske landene foruten deres geografiske lokasjon. Begge landene er velstående land som ofte kategoriseres som vellykkede velferdsstater. De deler mye av det institusjonelle fundamentet for både styring av landet, hvor mye staten tar på seg av oppgaver, så vel som *forventes* å ta på seg av oppgaver for folket. Begge land har tilnærmet like kriterier for valg og stiller like sterkt på demokrati indeksen til V-Dem (se appendiks). Denne analysen vil argumentere på bakgrunn av disse likhetene at ulike oppfatninger gror ulik interesse for politikk som deretter fostrer ulik deltakelse i valg. Den høyere misnøyen med økonomien, utdanningssystemet og helsetjenestene i Sverige *mobiliserer* stemmegiverne her til å delta i valget fordi de ønsker å forbedre egen situasjon. Argumentet i analysen kan kort oppsummeres slik:

Misnøye innad i landet -> Større Politisk interesse -> Deltakelse i valg

Dette baserer seg på: Blais (2007, s. 633) som sier at høyere politisk interesse øker valgdeltakelsen; på teoriene om et referansepunkt der tap vektet større enn gevinst (Kahnemann & Tversky, 1979 & 1991), Valentino et.al. (2008; 2011) som sier engstelse fostrer politisk interesse, og flere studier der økonomisk stemmegiving dras frem som mobiliserende når denne går dårlig. *Rational Choice theory* er et bakteppe i at man må føle at stemmen sin er verdt noe om det skal være rasjonelt å stemme.

Denne bacheloroppgaven vil begynne med å beskrive casen Norge og Sverige og forklare likhetene som preger disse to landene. Disse likhetene gjør at jeg velger å se på de variablene jeg gjør. Deretter vil jeg vise til tidligere teori rundt økonomisk stemming, om hvordan psykologiske trekk er med å påvirke valget om å stemme og hva som gjør at misnøye øker politisk interesse. Jeg vil deretter fortelle om metoden og dets svakheter, da i stor grad forbundet med at tall er hentet fra

ESS og diverse tankekors knyttet opp mot dette. Analysen av grafene vil utdype hvordan ordlyden i spørsmålet er, oppsummere tall og beskrive forskjellene som er mellom Norge og Sverige. Etter dette vil det komme en diskusjonsdel der forskjellige tanker rundt temaet valgdeltakelse knyttet opp mot Norge-Sverige trekkes fram. Til slutt vil de viktigste argumentene sammenfattes i konklusjonen med et eksempel i finanskrisen som var, og fortelle hvordan min teori samsvarer med denne store verdensomspennende hendelsen. Etter litteraturliste ligger et appendiks der diverse variabler blir vist, variabler som kan være med å gi et mer fullstendig bilde på de politiske tendensene i hvert av landene.

Norge og Sverige

Det som er spennende med konteksten Norge og Sverige er deres tilsynelatende likhet innenfor mange variabler. Det er ikke bare en geografiske likhet, det deles også en del oppfatninger om hvordan staten skal styres, blant annet at staten i stor grad skal drive sosial utjevning (Se Appendiks, Figur 15). Folk lever i et system som ligner på hverandre, økonomisk, politisk og kulturelt (Strömbäck & Aalberg, 2008) Til tross for mange teorier rundt hva som kan føre til økt valgdeltakelse, og også forskjellen i valgdeltakelse som figur 1 viser, er det vanskelig å benytte seg av en spesifikk teori til å forklare dette. Valgdeltakelses forskning mangler en "kjerne teori" (Geys, 2006). Befolkningen i begge land deler tilnærmet like oppfatninger på samtlige spørsmål gjort i ESS (innenfor kategorien som omhandler politikk og meninger/oppfatninger til denne). En del av variablene som hevdes at skal gi et utfall (Blais, 2006; Smets & van Ham, 2013; Cancela & Geys, 2016; Stockemer, 2017), viser enten tilnærmet like verdier eller faller innunder Sverige og Norges likheter og har dermed vanskelig for å utgjøre en forskjell (se appendiks). I nasjonale valg mener Cancela & Geys (2016) at det i hovedsak er politiske variabler som har størst betydning, ikke institusjonelle der Norge og Sverige uansett deler mange av de samme politiske institusjonene. Blais (2006) mener også at forståelsen av institusjoner og deres effekter er mangelfull, eller "shaky".

Forskjellen kan også være stor mellom rike og fattige land, blant annet mellom *sanne velferdsstater* og andre (Radcliff, 1992). Her havner begge land i samme kategori. Det er blant

annet konsensus rundt at land med lav befolkning vil ha høyere valgdeltakelse, av den grunn at hver stemme relativt sett vil telle mer. Her har begge land relativt sett lav befolkning, med et interessant faktum at Norge har halvparten av Sverige sitt befolkningsantall. Dette viser til dels splittelsen man kan finne innenfor litteraturen. De politiske variablene er i hovedsak oppfatninger av politikk og dets virkeområde, noe som går under det Blais (2007, S.632) kaller for *Psykologisk modell*. Som tillegg til dette er *Rational Choice theory* en viktig modell, særlig grunnet Downs (1957) sin formulering om at det er irrasjonelt å stemme. Det blir derfor viktig å overkomme dette rasjonalitetsproblemet.

Valgsystemet er også meget likt. Det er blitt dratt fram at ‘enkle’ ting som vær, hvor lett det er å komme seg til valglokalet, hvilken dag valgdagen faller på, m.fl. kan spille en rolle. Begge landene deler også at de innehar et Proporsjonalt Representativt system (PR), som for eksempel innenfor *Rational Choice theory* skal øke verdien på hver stemme (i hvert fall i mindre grad gi følelsen av å ‘kaste bort’ sin stemme). Dette gjør også at man er parti-sentrert, framfor kandidat-sentrert, og at man i begge land hovedsakelig danner koalisjoner i regjering (Strömbäck & Aalberg, 2008). Dette er viktig fordi det da ikke er forskjell i om man i det ene landet ser på systemet som mer innviklet og dermed avstår fra å stemme av denne grunn (Blais, 2006). V-Dem sin demokrati indeks (se appendiks) viser også en så å si like høy score. Det er et uttrykk for at rammene rundt valg er tilsvarende like, og at demokratiet i begge land står svært sterkt. Kriteriene for å få lov til å stemme ved det norske eller svenske stortings-/riksdagsvalget er også relativt like. Det er med andre ord en tilnærmet lik gruppe med mennesker som har lov til å stemme i de respektive landene.

Kriterier for stemmerett:

Kriteriene i Norge er:

1. *være norsk statsborger*
2. *ha fylt 18 innen utgangen av valgåret,*
3. *ikke ha mistet stemmeretten etter Grunnloven § 53 og*
4. *være, eller har tidligere vært, folkeregisterført som bosatt i Norge.*

(Valgdirektoratet, 2018)

I det svenske valget er kriteriene:

Du har stemmerett i det svenske riksdagsvalget hvis du er svensk statsborger og er, eller har vært, folkeregistrert i Sverige. Du må dessuten ha fylt 18 år senest på valgdagen.
(Nordisk Samarbeid)

Forskjellen er at man i Norge kan være i fare for å miste stemmeretten. Det står dog på Stortinget (2019) sine nettsider:

Det er mulig å miste stemmeretten, men det er svært sjelden at dette skjer. Kun forbrytelser som landsforræderi, forsøk på statsomveltninger og ulovligheter i forbindelse med valg kan føre til stemmerettstap – i maksimum 10 år.

Det er dermed utenkelig at forskjellen på 10 prosentpoeng skyldes forskjeller i hvem som har mulighet til å stemme. Reglene er like og man har de samme gruppene med personer som stemmer ved hvert valg.

Politisk interesse og stemmeseddelen

Politisk interesse er et fenomen som vektlegges spesielt innenfor den psykologiske modellen, slik den er beskrevet av Smets & van Ham (2013) og Blais (2007, S. 631). Den psykologiske modellen ønsker å forklare valgdeltakelse gjennom folks *oppfatninger* av politikk og politiske temaer. At hvor interessert man er i politikk har noe å si for valgdeltakelsen kommer muligens ikke som et sjokk. Det faller intuitivt at dette vil føre folk mot valgurnene, men *hvordan* den gjør det er et annet spørsmål. Hva er det med politisk interesse som gjør folk mer villig til å stemme? Og hvorfor er politisk interesse høyere i Sverige enn i Norge (figur 7)? Er det dette som forklarer valgdeltakelsen i de respektive landene? Denne bacheloroppgaven vil i større grad se på hva som kan ligge til grunn for politisk interesserte borgere, og dermed også mer aktive valgdeltakere. Jeg vil i denne artikkelen argumentere for det faktum at svenskene selv anser sitt land for å gå dårligere og dermed i større grad viser interesse for politikk fordi de ønsker å gjøre noe med tilstanden. De er misfornøyde med situasjonen, muligens grunnet sine normative forventninger om hvordan

tilstanden i landet *burde* være. Et viktig bakteppe for at denne interessen gir utslag i politisk deltakelse er at man har tillit til systemet. I både Norge og Sverige er tilliten svært høy, så vel som like høy, og dette er en viktig faktor for å ønske å gå til valgurnene (Grönlund & Setälä, 2007) (figur 5). Det som også taler for å se på disse variablene er at økonomi, utdanning og helse har vært de samlet sett viktigste valgsakene i begge land de siste 20 årene, med økonomi som den viktigste saken hos begge. At dette har vært de viktigste valgsakene vil påvirke i den grad at det er dette folk tenker på når de avgjør *hva* de skal stemme på. Denne avveiningen henger i stor grad sammen med *om* de i det hele tatt skal stemme.

Det å skulle utøve innflytelse over politikk, som å stemme ved valg, kan tilskrives det å ha et engasjement rundt eller en interesse av å gjøre dette. Man deltar mest sannsynligvis i valg hvis man har en interesse i politikk. Man vil derimot avstå fra å stemme om man ikke interesserer seg og eventuelt, i god *Rational Choice* stil à la Downs (1957), ikke føler den vil gjøre en forskjell (Blais, 2007. S.633; Denny & Doyle, 2008). At politisk interesserte mennesker stemmer faller seg ganske intuitivt. Problemet er, som Blais (2007, S. 631) skriver, at denne forklaringen føles triviell. Den blir nesten for åpenbar. Det er for eksempel vanskelig å forklare hvor en eventuell interesse kommer fra, og for å kunne benytte Politisk Interesse som forklaring vil det være essensielt å vite under hvilke forhold denne økes eller minskes. Interesse for politikk trenger ikke å komme av at man helt enkelt synes det er gøy eller spennende. Den kan komme av at man ønsker å forandre den politiske situasjonen om man føler at omgivelsene rundt en ikke er tilfredsstillende. Den kan også svekkes under de samme omgivelsene og føre til mindre politisk interesse, ergo lavere valgdeltakelse. Denny & Doyle (2008) viser at det finnes dem som er interessert i politikk men allikevel velger å ikke stemme. Interesse for politikk er dermed en variabel som ikke alene kan tilskrives kausalitet; den belager seg på andre faktorer og er bare en bit i puslespillet. Her kommer det som i litteraturen kalles "økonomisk stemming" inn, en faktor som kan være med å forklare hvorfor man blir mer interessert i politikk og velger å benytte seg av demokratiets grunnstein: stemmeseddelen.

Teori:

Mye av den eksisterende litteraturen rundt valgdeltakelse hevder at økonomisk hardere tider vil ha en negativ effekt på deltakelsen i valg. Folk vil trekke seg tilbake fra politikken når de opplever tøffere tider. Generelt hevdes det at dette vil minske politisk deltakelse på alle punkter, ikke bare deltakelse i valg. Denne teorien forklares av Burden & Wichowsky (2014) slik: "The withdrawal is caused by some combination of decreased resources, greater opportunity costs, heightened alienation, and distraction by one's personal circumstances." Rosenstone (1982) hevder også at tilbaketrekningen kan ha sammenheng med at man mister sosiale forbindelser – som er med å spre politisk informasjon – når ens egen økonomi blir trangere. Dette fører til en demobilisering mot å delta i valg blant de mindre velstilte. Som Radcliff (1992) poengterer gjør dette at de som hadde hatt godt av endringer og holde de styrende ansvarlig avstår fra å gjøre nettopp dette. Schattschneider sin hypotese (1960, sitert i Solt, 2010) hevder noe lignende. Han mener at de rike i stor grad har kontroll over politikken og at den dermed dreier seg etter hva deres preferanser er, og ikke egentlig handler om de sakene som de mindre ressurssterke gjerne skulle ønsket var oppe til debatt. Dette fører til at de mindre ressurssterke avstår fra å stemme fordi stemmen føles meningsløs. Dette kan da være med å skape eller forsterke et skille mellom dem som stemmer (de ressurssterke) og de som avstår (de ressursvake). Ulikheter vil dermed forsterkes, både politisk og økonomisk, grunnet at ulik deltakelse gir ulik innflytelse. Dette vil være i favør de ressurssterke som stemmer og dermed har innflytelse over politikken; effektene blir selvforsterkende. Denne demobiliseringen hos de ressursvake vil være et stort problem for demokratiet (Lijphart, 1997).

Forventninger og referansepunkt

Den motsatte teorien har grobunn hos Lipset (1960, sitert i Rosenstone 1982, s.192). Han skriver: "Groups subject to economic pressures with which individuals cannot cope, such as inflation, depression, monopolistic exploitation, or structural changes in the economy, might also be expected to turn to government action as a solution and to show a high voting average." Det er dog spesielt i nyere forskning sett mer på denne linken i forholdet mellom økonomisk vanskelighet og økt valgdeltakelse. Dette er kanskje spesielt blitt åpnet opp av Killian, Schoen & Dusso (2008) som i sin artikkel konkluderer med at persepsjonen rundt om man "faller fra" økonomisk relativt til resten av befolkningen vil *oppmuntre* folk til å stemme. De som opplever at deres egen

finansielle situasjon er blitt forbedret vil motsatt ha mindre sannsynlighet for å stemme. Deres konklusjon bygger på den antagelsen at menneskers politiske avgjørelser vekter tap i større grad enn gevinst. Dette stammer fra Tversky & Kahnemann (1991) sin "referanse avhengighet": man sammenligner sin egen situasjon med andres. Tap og ulemper spiller en større rolle på preferansene enn gevinst og fordeler. Relative tap vil spille en større rolle enn relativ gevinst. Dette gjør dermed at persepsjonen rundt egen økonomi er det som "teller"; det er utifra den man tar et valg om å stemme eller ikke. Killian et.al. (2008) sin konklusjon er dermed en individuell evaluering av egen økonomi i forhold til andres, det de kaller "The Joneses" – referansepunktet. Å falle fra vil være en større oppmuntring til å agere enn å ta innpå eller gjøre det bedre enn "The Joneses."

Denne individuelle evalueringen av egen økonomi kan skape det Todal Jenssen & Kalstø (2011) referer til som "relativ deprivasjon." Forventningene blant velgerne blir ikke innfridd eller tilfredsstillt. "Velgerne responderer på utviklingen i den nasjonale økonomien [...]," og gir respons utifra hvilken informasjon og forventninger de har. En respons er i deres artikkel knyttet mot hvilket parti som velges, men for å velge et parti må der stemmes. Responsen innebærer da at man, utifra hvor stor grad av forventningene som tilfredsstilltes, motiveres til å stemme når tingenes tilstand ikke står til forventningene. Grönlund & Setälä (2007) bruker sin artikkel på å vise hvordan tillit til parlamentet er viktig og er med å øke valgdeltakelsen. Det snakkes her om normative forventninger, altså at man sammenligner hvordan man oppfatter at de faktiske tingene er mot et ideal av hvordan man forestiller seg at de *burde* være. Å ha politisk tillit til at demokratiet fungerer med hensyn til at ens stemme faktisk utøver innflytelse over landets vei fremover. Tilliten må med andre ord ligge som et fundament for at man bryr seg med å stemme. Uten denne tanken om at man har mulighet til å utøve innflytelse over styresmaktene vil det å stemme være like merkelig som det å stemme blankt (et interessant fenomen denne artikkelen dog ikke har tenkt å ta for seg).

Om å bry seg med valgresultatet

Mange av teoriene som finnes på økonomisk stemmegiving har sett på forholdene i USA. Pacek, Pop-Eleches & Tucker (2009) studerer derimot Post-Kommunistiske land og finner at høyere grad av utvikling resulterer i lavere deltakelse. Utvikling kan inneholde mange forskjellige variabler,

men det som muligens best gir en indikasjon på utvikling er landets BNP per innbygger. Denne er *de facto* høyere i Norge enn i Sverige (OECD, 2019) og kan være det som bidrar til *lavere* deltakelse i Norge. Roller et.al. (2005, sitert i Pacek et.al., 2009) gjorde en undersøkelse i Post-kommunistiske land der nesten to tredjedeler av respondentene svarte at: *så lenge ting fortsetter bra, så bryr jeg meg ikke om hvem som sitter ved makten*. Med denne holdningen til de styrende mister valget sin betydning og viktighet. Det handler enten om en likegyldighet eller en tilfredshet så lenge man har det fint i sin nåværende situasjon. Det er mindre som står på spill, og dette finner man i Pacek et.al. (2009) at gir negative utslag på deltakelsen. Lever man i en god situasjon, tar man seg muligens ikke bryet med å faktisk stemme. En lignende holdning burde også kunne holde vann i Norge og Sverige. Pacek et.al. (2009) finner i alle sine forsøk at høyere grad av økonomisk utvikling – i form av BNP vekst – fører til *lavere* valgdeltakelse. Motsatt vil svakere utvikling – muligens grunnet forventninger som ikke er blitt innfridd – være en mobiliserende faktor for å stemme.

I de post-kommunistiske landene følger Pacek et.al. (2009) en ‘‘stages based approach’’: man velger å stemme etter hvor mye man oppfatter at står på spill i valget. Jo mer som står på spill jo høyere valgdeltakelse. Evnen til å forstå når det er mye som står på spill er noe som over tid ble utviklet i disse landene, og valgdeltakelsen fulgte etter – både på godt og vondt. I utviklede land som har hatt stemmerett over lengre tid kan man muligens se at denne ‘‘evnen’’ til å forstå når noe står på spill allerede er utviklet, og at den politiske atferden i større grad vil styres deretter. Da vil man i disse landene ha evnen til å forstå når man *bør* stemme, for eksempel hvis politikere ikke gjør det man forventer av dem. Det kan også bety at man holder seg vekke fra å stemme når man kalkulerer seg fram til at det *ikke betyr så mye*; når det ikke er nok som står på spill for eksempel fordi landet *går godt*. Ved en større polarisering rundt partier og kandidater vil det også for stemmegiverene bety mer hvem som sitter ved makten (Abramowitz & Saunders, 2008). Hvis man da går utifra at tilfredse stemmegivere ikke bryr seg med hvem som sitter ved makten, vil dette forhindre at disse blir særlig polariserte. Samtidig er det også de mest informerte og de med sterkeste meninger som ‘‘polariseres’’ og dermed også er mer politisk aktive. Polarisering vil kunne skapes der mer står på spill, og dermed også påvirke valgdeltakelsen.

Burden & Wichowsky (2014) viser at økning i arbeidsledighet henger sammen med en økning i valgdeltakelse; en konklusjon de selv skriver er i strid med den kanskje ledende "Withdrawal hypotesen". Det vises da at man ikke nødvendigvis fylles med en form for apati/likegyldighet og dermed avstår fra å stemme, slik Radcliff (1992) hevder, men heller en lyst til å forandre ting til det bedre. Også hos Burden & Wichowsky (2014) ligger antagelsen om at man veier tap og gevinst assymetrisk, basert på det Kahnemann & Tversky (1979) hevder. Tap blir generelt vektet mye sterkere enn gevinst, noe som også forsterkes gjennom at offentligheten og media i større grad griper fatt i dette (Soroka 2006). Dette gir da en negativ spiral der effekten av negative utfall forsterkes og gjøres mer viktige – muligens også viktigere enn de egentlig er. Hovedpoenget er at folk under slike forhold – hvis folk bærer et ønske om å forandre ting – i større grad vil gå til stemmeurnene. Samtidig vil land som unngår slike problemer og hendelser ikke få det samme insentivet til å stemme og de vil da muligens unngå å gjøre dette. Burden & Wichowsky (2014) sin bruk av arbeidsledighet er deres operasjonalisering av hvordan det går med økonomien i landet. Samtidig som denne teorien impliserer at økonomien er en viktig faktor som velgerne tenker på når de stemmer, er dette uttrykt gjennom en generell misnøye og at ting burde vært bedre. Dette kan overføres til andre elementer som velgerne anser som viktige saker.

Ezrow & Xezonakis (2016) mener at større grad av misnøye med demokratiet fører til økt valgdeltakelse. Misnøyen vil føre til en større motivasjon mot å kreve forandring hos de styrende og dermed også motivere til økt politisk deltakelse. Å delta i valg er den mest konvensjonelle måten å delta politisk på, og motivasjonen til å delta politisk vil dermed i første omgang bli en motivasjon til å delta i valg; valg er en av de minst kostbare formene for politisk deltakelse. Stemmegivere som er tilfredse med demokratiet vil i mindre grad stemme. Dette kan ses i sammenheng med Lijphart (1997) sin påstand om at sakene som preger valget må være av viktighet. Dette innebærer at noe må stå på spill, som for eksempel et dårligere utfall eller fortsettelse av det samme utfallet som heller ikke er tilfredsstillende.

Velferdsstaten og engstelse

Pacek & Radcliff (1995) argumenterer for at et dårligere velferdstilbud gjør at man får mer som står på spill ved valg. Uten et sikkerhetsnett vil man være mer sårbar for dårlig økonomi. Jo mer

et land bruker på velferdstjenester, jo mindre sannsynlig vil det være at folk deltar ved valg og vice versa. Land med svake velferdstjenester vil dermed se et høyere antall mennesker som straffer dem hvis det går dårlig økonomisk. Det blir av Pacek & Radcliff (1995) hevdet at *sanne velferdsstater* er immune mot disse svingningene og derfor ikke vil se noen utslag i valgdeltakelsen i disse landene, noe som vil gjelde for både Norge og Sverige basert på deres artikkel. Dette avhenger dog av om befolkningen faktisk vet om at de har slike gode velferdssystemer og om de vitterlig føler at de er sikret mot svingninger i økonomien. Opplevelsen av å ha tilfredsstillende velferdstjenester vil derfor være en unngåelig del i spørsmålet rundt valgdeltakelse. Ikke tilfredsstillende velferdstjenester vil dermed også gjøre at det økonomiske vil bli viktigere; misnøye med et aspekt ved velferden forsterker misnøyen med et av de andre aspektene, fordi man da blir mer utsatt med tank på for eksempel økonomiske svingninger. Forventningene til tjenestene kan stige til tross for at de egentlig "burde" ha vært tilfredsstillende nok (Jenssen & Kalstø, 2011). På tross av at begge land er *sanne velferdsstater* kan altså forventningene stige. Slike tjenester vil også henge sammen med utviklingsnivået, dog avhengig av om det er forventet eller ikke forventet at staten skal bringe dette til folket. Både Norge og Sverige regnes som *sanne velferdsstater*, og det forventes at velferdstjenester skal bringes til folket. Med stor makt kommer det stort ansvar.

En implikasjon i denne bacheloroppgaven er at misnøye rundt økonomien og velferdstjenester gjør at folk ønsker å gjøre forandringer. Valentino, Hutchings, Banks & Davis (2008) finner at engstelse gjør en mer politisk interessert. Valentino, Brader, Groenendyk, Gregorowicz & Hutchings (2011) finner også at sinne/raseri gjør en mer sannsynlig til å bli politisk aktiv, implisitt også politisk interessert. Det er tydelig at følelser er et viktig aspekt for politisk interesse, og da i større grad negative enn positive (som entusiasme) (Valentino et.al. (2008 & 2011). Tilfredshet gir mindre insentiv for politisk deltakelse enn det misnøye gir, en konklusjon i tråd med at tap vektet sterkere enn gevinst slik Kahnemann & Tversky (1979) skriver.

Analyse av grafer (Metode):

I analysen har jeg valgt å bruke tall ifra European Social Survey (ESS) og brukt deres "Cumulative Data Wizard." Tallene kommer fra alle 8 rundene med ESS ifra 2002 til 2016, for slik å få et størst mulig utvalg og dermed også flere svar å belage seg på. Jeg ser da på den gjennomsnittlige holdningen over disse årene. Et litt leit faktum er at undersøkelsene bare strekker seg til 2016, mens begge land hadde valg etter dette der avstanden i valgdeltakelse også var størst. Jeg vil dog argumentere for at dette ikke nødvendigvis er ett problem. Trenden med ulik valgdeltakelse, slik man kan se i figur 1, forsterkes i stor grad ved det siste valget. Det er sannsynlig at det som viser seg viktig i 2016 også er viktig for valgene i 2017 og 2018. Ved at tallene er hentet helt fra 2002 vises det også at dette er generelle tanker og oppfattelser som begge landene har hatt over lengre tid, og da mest sannsynligvis også inn i framtiden – dog med forbehold om å unngå en øvelse i å predikere fremtiden. Et annet faktum er også at deltakelsen i Sverige fra 2002-2018 kun har gått oppover, mens den i Norge fra 2001-2017 vinger og i gjennomsnitt holder seg meget stabil.

Alle ESS spørsmålene jeg har tatt med i hovedanalysen besvares på en skala fra 0-10. For spørsmål om økonomien er svaralternativet fra *svært misfornøyd* til *veldig tilfreds*. For utdanning og helse går det fra *veldig dårlig* til *veldig bra* og for tillit til parlamentet er det fra *ingen tillit* til *full tillit*. Som det vil bli vist til under hver av kategoriene vil spørsmålene naturligvis lyde veldig personlig; man snakker også med en annen person. Et faktum er at man kanskje vil overrapportere egne meninger/standpunkt i den grad å ville *høres bedre ut* for intervjueren. Om man *mener det man sier* i et spørreskjema a lå ESS er blant andre tatt opp av Bertrand & Mullainathan (2001). Utslagene av eventuelle feilrapporteringer/sminkede svar – hvis folk egentlig svarer litt annerledes enn de "burde" – vil allikevel jevne seg ut når man sammenligner land, fordi det antakeligvis gjøres hos begge. Som Fieldhouse, Tranmer & Russell (2007) skriver er ESS metodologisk lagt opp for å være ideell til komparativ analyse. Svarene vil kunne brukes til å vise generelle trender, om så ikke helt eksakte resultater.

Å bruke European Social Survey fremfor å benytte seg av statistikker har den forklaring at det er det menneskelige aspektet som er viktig oppi avgjørelsen om å stemme eller ei. I en *Rational Choice* basert teori trenger man en motivasjon eller et insentiv for å stemme, som jo økonomien

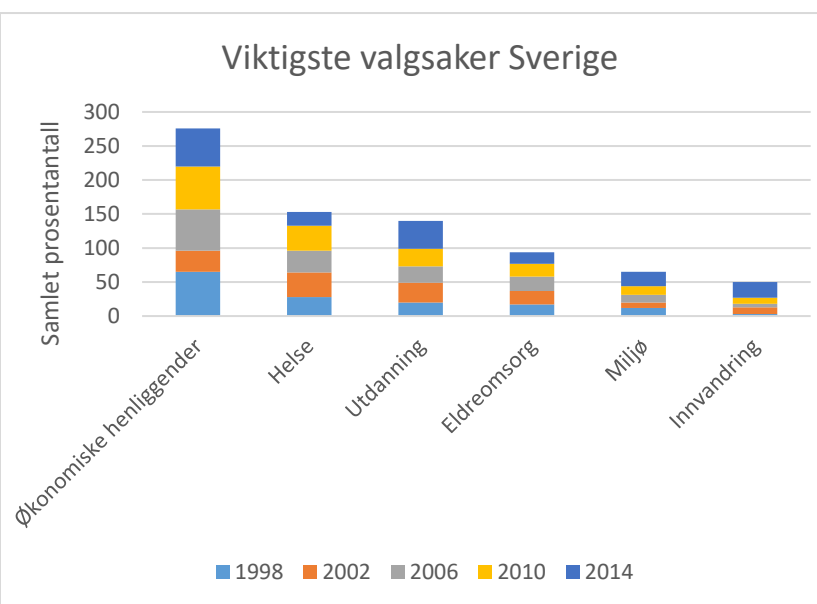
kan vise seg å være: i både negativ og positiv forstand. Samtidig har Burden & Wichowsky (2014) rett når de hevder at menneskets kunnskap om økonomien aldri vil bli komplett, og at den avhenger av informasjon fra nyhetskonsumering, personlige erfaringer og andre idiosynkratiske faktorer. Denne analysen vil ikke gå mer inn på *hvorfor* folket mener som de gjør, utenom å anerkjenne det ovennevnte faktum at roten til meningene påvirkes fra mange hold. Valget om å gå til valgurnene avhenger ikke nødvendigvis av hvordan tilstanden i landet *faktisk* er, den avhenger i større grad av hvordan det blir *oppfattet* at den er. Disse oppfattelsene vil komme til syne gjennom den type spørreundersøkelsen som ESS er. På samme tid er dette aspektet en metodologisk svakhet av den grunn at det er uvisst hva folk faktisk har svart på, og validiteten i analysen vil derfor svekkes.

Et problem som Ezrow & Xezonakis (2016) tar opp – tidligere også av Ekman & Linde (2003) – er med deres bruk av variabelen *tilfredshet med demokratiet*. Dette samme støter jeg på ved min bruk av *tilfredshet med økonomi, helse og utdanning*. Ezrow & Xezonakis (2016) viser til at det ikke er sikkert hva respondentene legger i spørsmålet; om demokrati går for deres oppfatning av hele systemet eller bare visse rettigheter innenfor det. Spesielt ved bruk av variabelen *tilfredshet med økonomien* er det en smule uvisst hva hver av respondentene legger vekt på. Burden & Wichowsky (2014) tolker det for eksempel som sysselsetting, Pacek et.al. (2009) viser til BNP vekst. Jeg mener at økonomi i det minste vil være *in mente* også når det er snakk om skatter og sysselsetting i tillegg til økonomi, og av denne grunn kunne kategoriseres under samme fane. Dette gjør at begge disse faktorene vil spille en rolle når for eksempel viktigste valgsak velges (i **viktigste valgsaker** har jeg smeltet sammen svarene om skatt, sysselsetting og økonomi til kun *økonomiske henligger*). Deres oppfattelse av spørsmålet som blir stilt vil spille inn i hva og hvordan de svarer, og vil påvirke de konklusjonene man kan dra ut av svarene i ESS og gjøre dem noe unøyaktig.

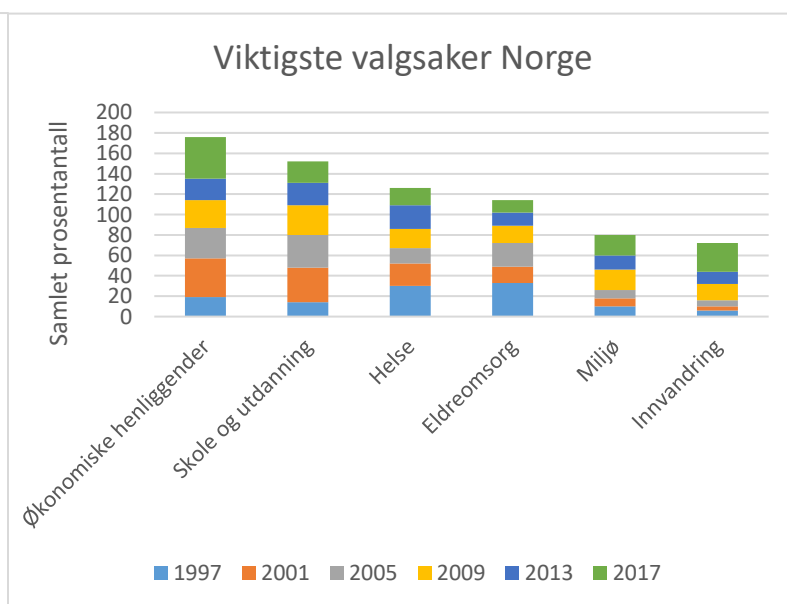
Jeg har tatt med utdanning og helsesystem som variabler fordi de også anses som viktige brikker i en velfungerende velferdsstat. Det viser også grafene **viktigste valgsaker** (Figur 2 & 2B) at de er. Disse tallene er hentet fra hvert lands respektive velgerundersøkelse ifra Statistisk Sentralbyrå

(SSB) og Statistisk Centralbyrån (SCB). Det er ikke nødvendigvis noe man påvirkes av direkte her og nå, men man vil antageligvis holde det opp mot en viss normativ forventning av hvordan det *burde* stå til, for resten av befolkningen i et nasjonal altruistisk perspektiv. Med disse variablene i tillegg vil det kunne vises om det er det er en generell misnøye eller tilfredshet med disse velferdstilbudene. Disse tilbudene mener Pacek & Radcliff (1995) at vil påvirke valgdeltakelsen, og også av denne grunn er det viktig å ta dem med.

SSB sin valgundersøkelse i Norge viser at det som regnes som de viktigste sakene for norske velgere (jevnt over) er helse, utdanning og økonomi relaterte saker (skatter og avgifter, og økonomi generelt). I Sverige sin valgundersøkelse gjort av SCB viser det seg en meget lik trend, bare med enda mer fokus på økonomi enn i Norge. Jeg tar derfor disse variablene i betraktning fordi det er disse som i størst grad vil gjøre utslag for om folk føler at det er viktig å stemme. Det er rundt disse temaene det vil avgjøres om det skal stemmes eller ei, og meninger eller følelser rundt dette vil påvirke stemmegiverne. De viktigste valgsakene gir også en svært god indikasjon på hva man anser som viktig i en velferdsstat.

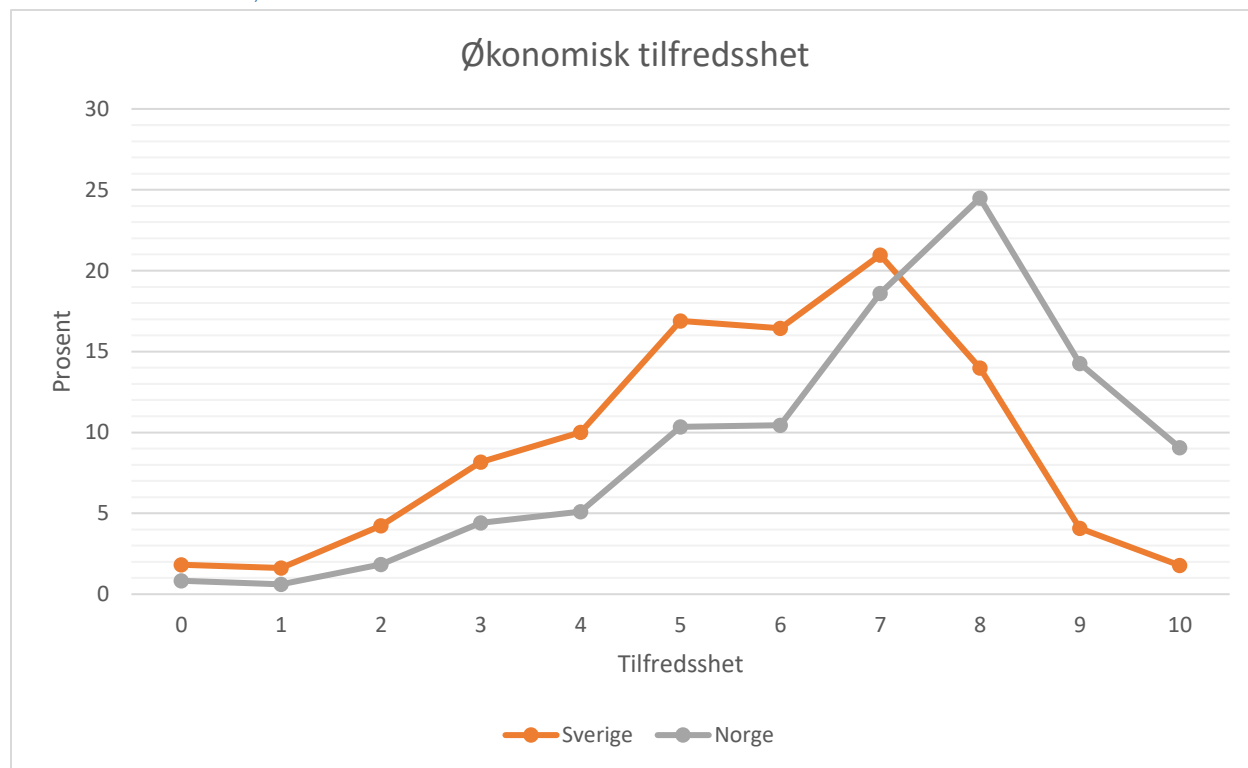

Figur 2 Valgsaker Sverige (Statistisk Centralbyrån)

Figur 2B Valgsaker Norge (Statistisk Sentralbyrå)

Tilfredssthet med økonomien:

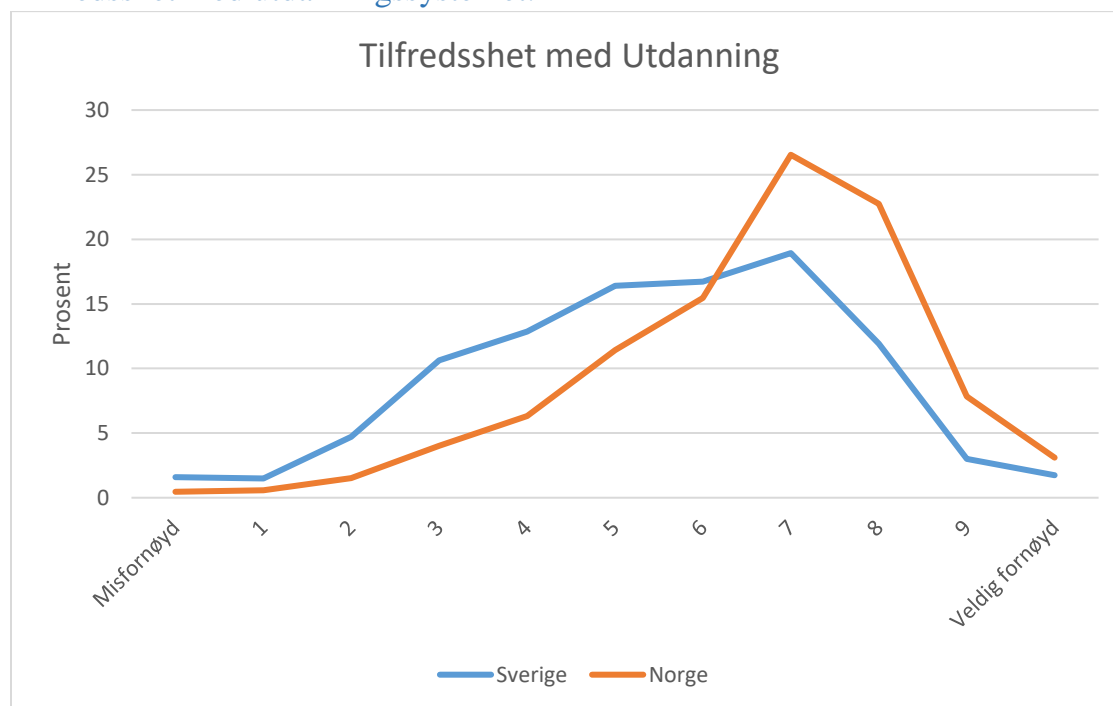
Figur 3 Økonomisk tilfredssthet

Spørsmålet som stilles lyder: “On the whole how satisfied are you with the present state of the economy in [country]?” Det kan i dette spørsmålet ligge mange oppfatninger – som for eksempel hvordan det står til med arbeidsledighet, landets rikdom, personlig økonomi og andre – men spørsmålet innebærer at en selv er med i beregningen. Har man dårlig råd vil man nok mene at økonomien i landet kunne vært bedre. Kunnskap om økonomien vil aldri bli fullstendig og avhenger ofte av persepsjoner, mål som arbeidsledighet, personlige erfaringer eller av medias fremstilling. Man vil gjerne basere seg på statistikker som staten eller banker for eksempel legger ut (Burden & Wichowsky, 2014). Figur 3 viser dermed hvordan folk oppfatter disse statistikkene eller deknningen av dette temaet.

Figur 3 viser at man i Sverige generelt har en lavere tilfredssthet med økonomien. Det er en høyere andel nordmenn som viser seg å være fornøyd med den økonomiske tilstanden enn i Sverige. Når man setter terskelen for “fornøyd” eller tilfredsstilt på 7 og oppover vil man i Sverige ha en andel på 40,8 % som er tilfreds. Tilsvarende har man i Norge 66,4 % som rangerer seg fra 7 og oppover.

Det er da hele 26 % flere som er tilfredse med den økonomiske tilstanden i Norge sammenlignet med Sverige. Som et av de rikeste landene i verden ville andre resultater for Norge gjerne vært overraskende. Den svenske situasjonen viser derimot at det er et stort flertall som ikke føler seg tilstrekkelig fornøyd med den økonomiske situasjonen. Jeg mener dette vil gjøre dem mer tilbøyelig til å ønske å forbedre deres egen situasjon; Sverige er trossalt et land i kategori med Norge økonomisk sett (OECD, 2019). Noe som også er interessant å merke seg er at man i Sverige har en forholdsvis stor andel som befinner seg i midtsjiktet, fra 4-7. Dette er personer som befinner seg rett under grensen for tilfredshet, men som muligens ikke er rammet av en form for apati som det kan finne seg hos dem som har gitt de laveste poengscorene på spørsmålet.

Tilfredsshet med utdanningssystemet:

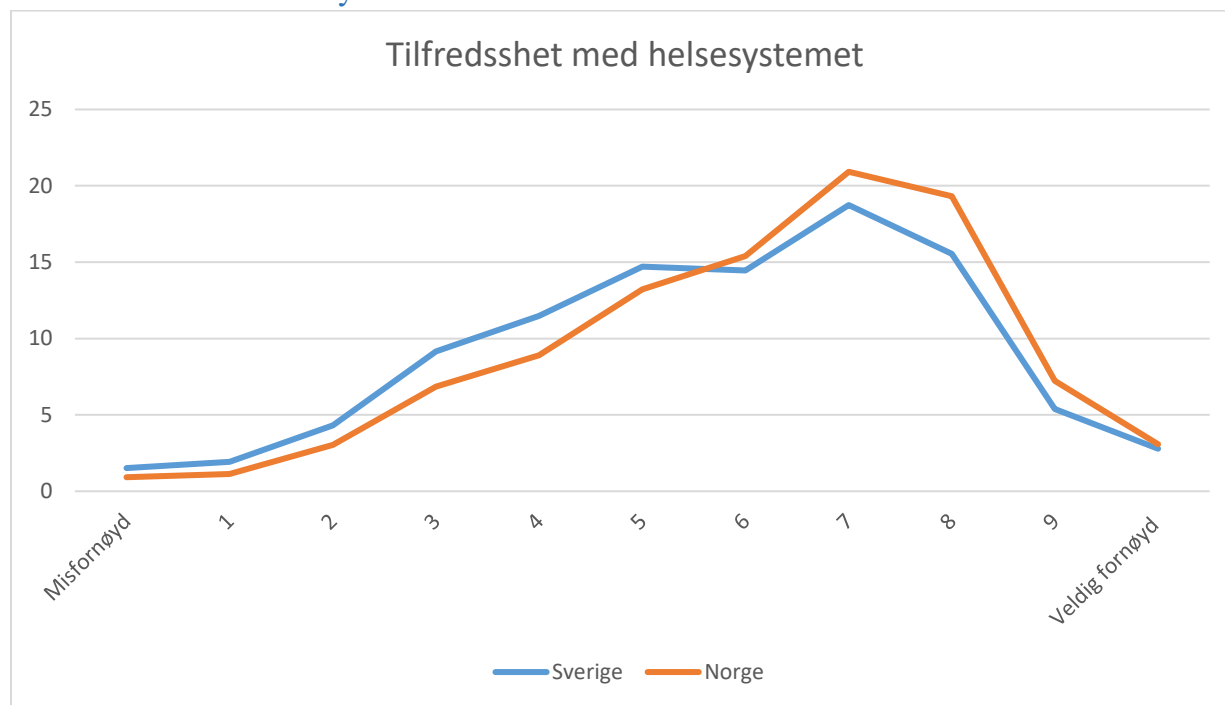

Figur 4 Tilfredsshet med Utdanning

Spørsmålet som er blitt stilt lyder: “[...] please say what you think overall about the state of education in [country] nowadays?” For både dette spørsmålet og om tilstanden ved helsesystemet gjør ESS oppmerksom på at dette omhandler kvaliteten, tilgangen og effektiviteten til disse

tjenestene. Denne grafen viser også generelt at Svenskene er mindre tilfredse med sitt utdanningssystem. Det er igjen vanskelig å vite nøyaktig hvorfor de selv mener det, men meningene står like fullt. Jeg ønsker å legge vekt på at trenden er den samme som på den økonomiske tilfredsheten; den er generelt mye lavere i Sverige enn i Norge. Av de som har svart 7 og oppover er det i Sverige 35,6 % som har svart dette. Det tilsvarende tallet for Norge er 60,2 %. Dette er en markant forskjell i persepsjonen rundt hvordan eget utdanningssystem fungerer. Utdanning er en generelt viktig sak for velgere i Norge og Sverige, som vist i figur 2 og 2B. Utdanning er en velferdstjeneste de fleste borgerne vil benytte seg av i livet, og de fleste vil ha en form for kontakt med den i løpet av sitt liv. Dette gjør at meningene som vises i figur 4 bunner ut i mer personlig informasjon enn gjennom andre kilder, slik tilfellet kan være når det er snakk om økonomi.

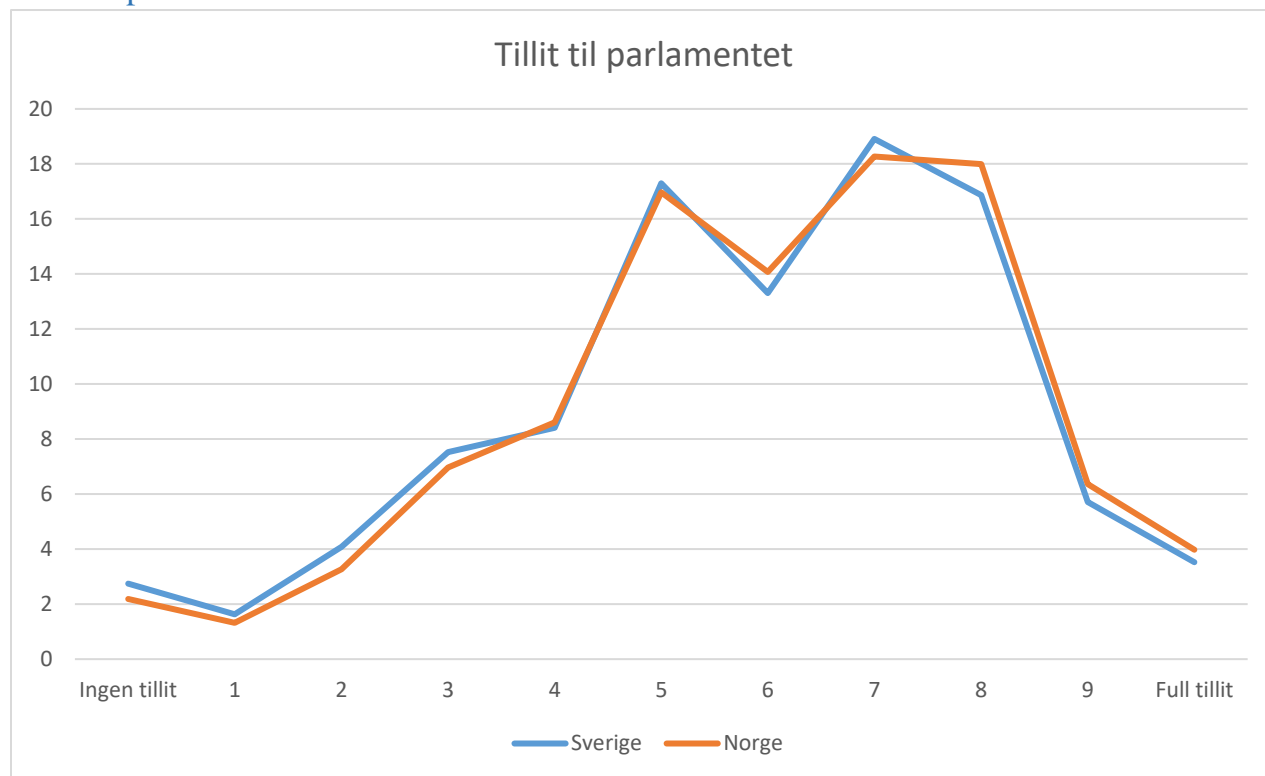
Tilfredsset med helsesystemet:

Figur 3 Tilfredsset med helsesystemet

Spørsmålet som stilles lyder: “[...] please say what you think overall about the state of health services in [country] nowadays?” Også her ser man en forskjell til fordel for Norge med tanke på tilfredshet, men den er ikke like stor som ved utdanning og økonomi. Dette kan dog ses på som nok et tegn på at man i Norge er mer tilfredse med *Status quo* og dermed ikke har et like sterkt insentiv til å gå mot valgurnene. Helsesystemet er ikke nødvendigvis noe man hver dag kommer i kontakt med; noen har kanskje aldri tatt i bruk dette systemet i sin ypperste instans. Det blir dog ansett av folk i begge land som en viktig sak i valg og vil være noe man, gitt situasjonen, kan ha et ekstra insentiv til å mene noe om. Som figur 4 viser er ikke forskjellen spesielt stor; dette kan både komme av at man ikke nødvendigvis daglig er i kontakt med den, og at helse er et tema der man kanskje har en oppfatning av at det som gjøres kan blir gjort. Det er muligens vanskeligere å kritisere en lege som holder på med noe en selv ikke har peiling på enn en lærer som lærer bort kunnskap en selv sitter inne med. Uansett, helsesystemet er et satsingsområde når det kommer til pengebruk. Forskjellene i meninger er ikke så store, men allikevel i favør Norge. Det er i Sverige 42,4 % som har svart fra 7 og oppover, mens det tilsvarende er 50,5 % i Norge.

Tillit til parlamentet:

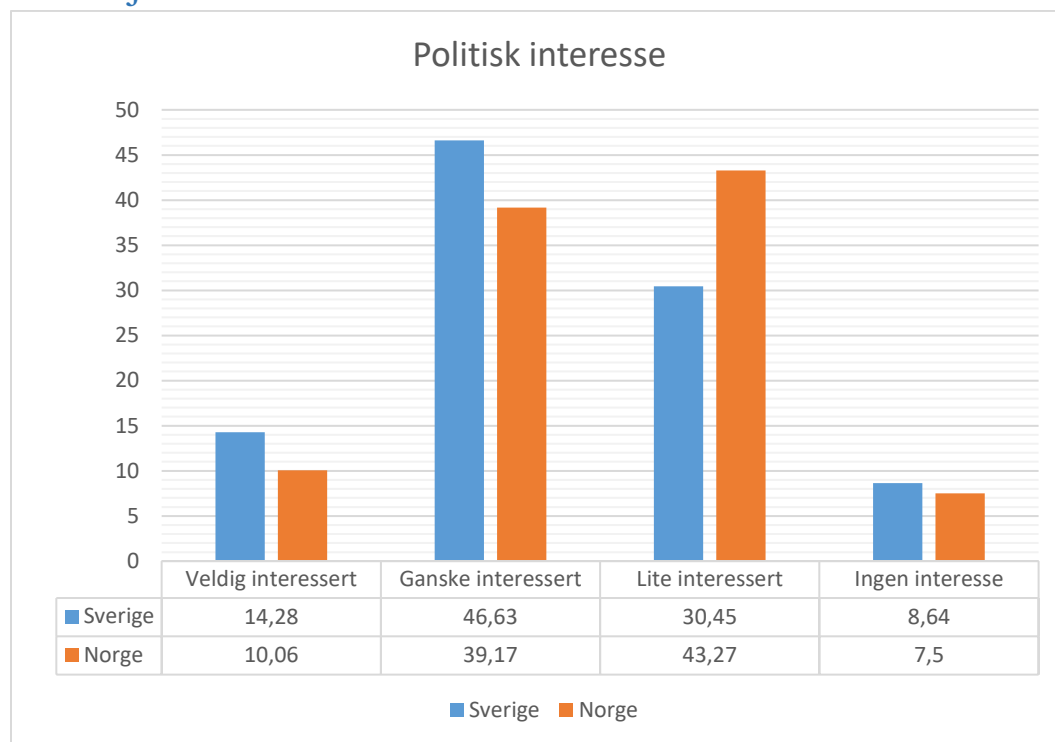
Figur 4 tillit til parlamentet

Ordlyden i spørsmålet er: ‘‘ Please tell me on a score of 0-10 how much you personally trust [country’s parliament].’’ Figur 5 viser en veldig lik tillit som disse landene har til parlamentet. Med andre ord, i begge land har man omtrent like stor tro på at en stemme har noe å si for parlamentet, altså at den vil ha like mye innflytelse i hvert land. Eventuelle institusjonelle forklaringer rundt at tillit til styresmaktene kan gjøre at folk ikke velger å stemme kan med dette bli avskrevet, i tilfellene Norge og Sverige. En graf med tillit til politikere ser også helt lik ut (se appendiks, figur 11). Institusjonelt står disse to landene veldig sterkt, både på demokrati indekser (V-Dem, se appendiks) og folkets tillit til dem. Man har et system som fungerer, og ikke minst et system som *folket* også anser for å fungere. Da er det lettere å delta politisk, man har tro på at den politiske innsatsen man gjør vil ha innflytelse. Downs sin tese om irrasjonalitet ved stemming (1957) er enda mer *sann* når det kommer til land med lav tillit. Da bruker man faktisk tid og krefter på noe man ikke tror kommer til å ha noe politisk innvirkning. I både Sverige og Norge antar man i hvert fall at alle stemmene som blir gitt til parlamentet faktisk har noe å si, eller i hvert fall *like mye* å si.

Grönlund & Setälä (2007) hevder at normative forventninger som ikke blir innfridd vil kunne svekke den politiske tilliten folket har, både til politikere og til parlamentet. Figur 5 viser tilnærmet lik holdning tillit til parlamentet i Sverige og Norge imellom, dette til tross for en betydelig større misnøye med økonomi, helsesystem og utdanningssystem i Sverige. Her kunne man ha forventet å se større utslag i og med at forskjellene som er nevnt. Den politiske interessen hos spesielt ungdommer kan minske hvis det ikke finnes muligheter for å si sine meninger og føle at man blir hørt av både sosiale omgivelser så vel som politikere og politiske institusjoner (Russo & Stattin, 2016). Det å ha tillit til parlamentet vil derfor være essensielt for at folk ønsker å stemme. En lav tillit vil da nødvendigvis ha negativ effekt på valgdeltakelsen. Det som viser seg er at tillit til parlamentet ikke er nok for å forklare valgdeltakelsen, ettersom Norge og Sverige her har en relativt stor forskjell, men tilnærmet helt lik tillit.

I alt er det omtrent like mange i Sverige som har svart 7 og oppover på tilfredshet med økonomi, utdanning og helsesystem. Det laveste er 35,6 % og høyeste 42,4 %. I Norge er avstanden mye større. Her er det høyeste 66,4 % og det laveste 50,5 %. Det dette betyr er at snittet på tilfredsheten med de tre faktorene generelt sett er mye høyere i Norge, og spesielt når man ser det helhetlige bildet. Kun sett utifra disse faktorene som omhandler tilfredshet vil man komme langt med å argumentere for at Norge tilsynelatende er et bedre sted å bo. Det mener i hvert fall respondentene selv.

Diskusjon.

Figur 7 Politisk interesse

Grafene over viser at man i Sverige er mindre tilfredse, generelt sett, enn i Norge når det kommer til de vanligste politiske. Det er, som tidligere vist, disse sakene som er de viktigste i forbindelse med valg. Der man generelt i Sverige svarer at man er ganske til veldig interessert i politikk er man i Norge i overveiende grad "Lite interessert." Hele 60 % av befolkningen i Sverige kan kalles over middels interessert i politikk. Det tilsvarende i Norge er 49 %. Det er ikke lett å vite hvor denne interessen kommer fra; som Blais (2007, S 633) mener, er det foranledningen til interessen man i forskning innenfor valgdeltakelse må prøve å finne ut av. I tråd med nevnte teorier vil jeg knytte sammen den politiske interessen med at man er mindre tilfredse i Sverige (som vist i figur 3, 4 og 5). Engstelse i form av misnøye fører til mer politisk interesse, tilfredshet fører til en holdning som ligner den man fant i Øst-Europeiske land: *så lenge ting fortsetter bra, så bryr jeg meg ikke om hvem som sitter ved makten*. Sammen med annen teori om økonomisk stemmegiving er det tydelig at tilfredsheten i Norge demobiliserer og bidrar til en lavere interesse for politikk som en helhet. Kostnadene ved å tilegne seg informasjon så vel som det praktiske rundt å faktisk stemme vil overgå gevinsten en får av å kunne legge stemmeseddelen i stemmeboksen. Gevinsten i seg selv er nemlig særdeles lav, i hvert fall under de forholdene som man ser i Norge.

Det er blitt stilt spørsmål rundt det å benytte seg av politisk interesse som variabel for å forklare deltakelse, blant annet av Blais (2007, s.631) & (Smets & van Ham, 2013) fordi det er for opplagt og gjerne er dypt sammenkoblet til andre variabler. En politisk interessert borger vil overraske om hen unngår å stemme, til tross for at Downs (1957) i sin tid viser hvor irrasjonelt denne akten faktisk er. Til tross for dette kan det hende at politisk interesserte borgere forstår sitt eget samfunnsansvar som ligger til grunn i et demokrati, a la slik Lijphart (1997) skriver om. Den *ene* stemmen i seg selv er så godt som ubetydelig, men det ligger om mulig en slags høyere orden i det demokratiske systemet som belager seg på at folk er engasjerte og benytter seg av sine muligheter til å uttrykke hva man tenker. De politisk interesserte borgerne vil ha bedre forutsetninger for å ha kunnskap om dette. Samtidig vil de også antageligvis tilegne seg politisk informasjon i større grad enn det uinteresserte borgere gjør. Et interessant fenomen – som jeg ikke har gått innpå i denne artikkelen grunnet dens omfang – er fenomenet rundt *blanke stemmer*. Hva betyr disse? Hva ønsker borgerne å si til sine politikere når de gir en blank stemme? Dette hadde vært interessant forskning.

Selv om jeg i min oppgave prøver å trekke linjen at politisk interesse har grobunn i misnøye, er det mulig at dette også til en viss grad er et omvendt årsaksforhold på dette. Mer interesse og mer informasjon gir mer kunnskap å belage sine svar i ESS på. Det kan være at de interesserte respondentene vil gi mer nyanserte svar med større svarbredde enn bare et enkelt "det går bra." Til tross for dette mener jeg ikke at det viktigste for denne analysen er å forklare hvordan politisk interesse *fungerer*. Grad av politisk interesse kan i større grad ses på som et uttrykk for om folk bryr seg/har meninger om det som foregår i landet. Negative meninger vektes i større grad enn positive (Kahnemann & Tversky, 1979 & 1991), og vil gi et sterkere insentiv til valgdeltakelse og videre til å kalle seg politisk interessert.

Til tross for at jeg har valgt å bruke subjektive svar gjennom ESS framfor statistikker viser også OECD tall (2019) at det er en forskjell når det kommer til håndfaste tall. Arbeidsledigheten er en smule større i Sverige, BNP per innbygger er høyere i Norge og at selv om begge land er i toppen klarer Norge seg, i hvert fall i økonomiske forstander, bedre. Dette samsvarer også med figur 3

som kan vise at folket har kontroll på landets tilstand på et faktisk grunnlag. Samtidig som dette gir grunnlag for å benytte meg av ESS slik jeg har gjort, gir det også grunnlag for å si det handler om forventninger (Todal Jenssen & Kalstø, 2011), og om referansepunkt (Killian et.al., 2008). Det er ikke utenkelig at den svenske befolkningen sammenligner seg med sin norske nabo – og vice versa – og at dette dermed gir de utslagene det gir.

Konklusjon:

Jeg har ønsket å ta utgangspunkt i Blais (2007, S. 633) som sier at politisk interesse er viktig faktor for å delta i valg, og derfor også som svar på hvorfor folk deltar i valg i Norge og Sverige. Bekymringen rundt at interesse er for trivielt og for åpenbart for å kunne sette to streker under svaret har jeg ønsket å forklare gjennom at interessen i seg selv har underliggende årsaker som motiverer denne interessen. For at man skal våge å uttrykke seg gjennom stemmeseddelen er tillit til politikken og systemet et viktig fundament. Med dette fundamentet vil stemmegivere føle at de faktisk har en reell mulighet til å utøve innflytelse over sin stat og sitt politiske system. Dette ønsker de å gjøre når ting ikke står til forventningene, altså når de er misfornøyde. Jeg håper å kunne bidra til en mer generell oppfatning av valgdeltakelse gjennom denne sammenligningen av Norge og Sverige. Det mener jeg at jeg har gjort gjennom å trekke en linje fra misnøye til politisk interesse og deretter til valgdeltakelse. Misnøye i et tillitsbasert system vil mobilisere velgere.

Helt til slutt vil jeg også dra fram omgivelsene som har preget denne siste 20 års perioden, nemlig finanskrisen som preget en hel verden i 2007/2008. Den betød for veldig mange økonomisk hardere tider preget av usikkerhet og fortvilelse. Det man ser på figur 1 om valgdeltakelsen er at den i Sverige gikk en hel del opp, mens motsatt i Norge. For Sverige sin del tyder dette på at min teori rundt misnøye og valgdeltakelse stemmer. Norge sin forklaring i nedgang finnes hos Todal Jenssen & Kalstø (2011), der det blir skrevet om at regjeringen senket forventningene til befolkningen og at man skulle komme seg gjennom denne. Med senkede forventninger blir terskelen for å oppnå høyere tilfredshet også senket. Om mulig ble folket nesten enda mer tilfreds fordi man klarte å stå imot en såpass vanskelig tid. Dette kan forklare nedgangen i valgdeltakelsen.

Det ligger i denne teorien et problem i det at det som er det beste for valgdeltakelsen innebærer at folket ikke er tilfredse. Med andre ord så kan dette tilsi at man burde ha problemer å bekymre seg for. Sett fra en annen side kan det handle mer om hvilke alternativer man føler at man har. I et velfungerende land der alternativene virker like – gjerne grunnet nettopp det at landet er velfungerende – vil man muligens kunne se at alternativene skrumper inn og kun begynner å ligne på hverandre. Da vil man muligens bare se stemmegivere som stemmer av prinsipp, fordi det er “det riktige” å gjøre i et demokrati. Et demokratisk land med lav valgdeltakelse kan med andre ord enten være befolket med apatiske stemmegivere, eller det kan være drevet av partier og politikere som ikke gir folket skikkelige alternativer til hverandre – valg slutter å bety en eventuell forandring. Det demokratiske ved lav valgdeltakelse kan gi oss en smalere gruppe som styrer, nesten en elite som sitter på topp (Lijphart 1997; Schattschneider (1960), sitert i Solt, 2010). Færre alternativer gir også færre mulige framgangsmåter for styring av staten. Å sette alt på et kort har vel aldri vært en spesielt rasjonell framgangsmåte, og derfor er det å maksimere andelen av de stemmeberettigete som velger å gå til urnene ved valg en av hjørnesteinene i et sunt og velfungerende demokrati.

Litteraturliste

- Abramowitz, A. I. & Saunders, K. L. (2008). Is polarization a myth? *The Journal of Politics*, 70(2), 542-555. <http://dx.doi.org/10.1017/S0022381608080493>
- Bertrand, M. & Mullainathan, S. (2001). Do People Mean What They Say? Implications for Subjective Survey Data. *The American Economic Review*, 91(2), 67-72. <https://www.jstor.org/stable/2677735>
- Blais, A. (2006). What Affects Voter turnout? *Annual Review of Political Science*, 9, 111-125. <http://dx.doi.org/10.1146/annurev.polisci.9.070204.105121>
- Blais, A. (2007). Turnout in Elections. Dalton, R. J. & Klingemann, H. D. (Red.), *The Oxford Handbook of Political Behavior* (s. 621-635). New York: Oxford University Press
- Burden, B. C. & Wichowsky, A. (2014). Economic Discontent as a Mobilizer: Unemployment and Voter Turnout. *The Journal of Politics*, 76(4), 887-898. <http://dx.doi.org/10.1017/S0022381614000437>
- Cancela, J. & Geys, B. (2016). Explaining voter turnout: A meta-analysis of national and subnational elections. *Electoral Studies*, 42, 264-275. <http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2016.03.005>
- Denny, K. & Doyle, O. (2008). Political Interest, Cognitive Ability and Personality: Determinants of voter Turnout in Britain. *British Journal of Political Science*, 38(2), 291-310. <https://www.jstor.org/stable/27568346>
- Downs, A. (1957). An Economic Theory of Political Action in a Democracy. *Journal of Political Economy*, 65(2), 135-150. <http://dx.doi.org/10.1086/257897>
- European Social Survey Cumulative File, ESS 1-8 (2018). Data file edition 1.0. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway - Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. doi:10.21338/NSD-ESS-CUMULATIVE.
- Ezrow, L. & Xezonakis, G. (2016). Satisfaction with democracy and voter turnout: A temporal perspective. *Party Politics*, 22(1), 3-14. <http://dx.doi.org/10.1177/1354068814549335>

- Fieldhouse, E. & Cutts, D. (2018). Shared Partisanship, Household Norms and Turnout: Testing a Relational Theory of Electoral Participation. *British Journal of Political Science*, 48(3), 807-823. <https://doi.org/10.1017/S0007123416000089>
- Fieldhouse, E., Tranmer, M. & Russell, A. (2007). Something about young people or something about elections? Electoral participation of young people in Europe: Evidence from a multilevel analysis of the European Social Survey. *European Journal of Political Research*, 46(6), 797-822. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1475-6765.2007.00713.x>
- Geys, B. (2006). Explaining voter turnout: A review of aggregate-level research. *Electoral Studies*, 25, 637-663. <http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2005.09.002>
- Grönlund, K. & Setälä, M. (2007). Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout. *Comparative European Politics*, 5(4), 400-422. <http://dx.doi.org/10.1057/palgrave.cep.6110113>
- International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA). (2019). Voter Turnout. Hentet fra: <https://www.idea.int/data-tools/question-countries-view/521/Europe/cnt>
- Jenssen, A. T. & Kalstø, Å. M. (2011). Reddet finanskrisen den rødgrønne regjeringen i 2009? – Om stigende forventningers misnøye og politisk nådetid. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 27(1), 30-59.
- Kahnemann, D. & Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica*, 47(2), 263-292. <http://links.jstor.org/sici?sici=00129682%28197903%2947%3A2%3C263%3AAPTAAOD%3E2.0.CO%3B2-3>
- Killian, M., Schoen, R. & Dusso, A. (2008). Keeping up with the Joneses: The Interplay of Personal and Collective Evaluations in Voter Turnout. *Political Behavior*, 30(3), 323-340. <http://dx.doi.org/10.1007/s11109-007-9051-8>
- Lijphart, A. (1997). Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma. *The American Political Science Review*, 91(1), 1-14. <https://www.jstor.org/stable/2952255>

- Linde, J. & Ekman, J. (2003). Satisfaction with democracy: A note on a frequently used indicator in comparative politics. *European Journal of Political Research*, 42, 391-408.
<http://dx.doi.org/10.1111/1475-6765.00089>
- Nordisk Samarbeid. Stemmerett i Sverige. Hentet fra: <https://www.norden.org/no/info-norden/stemmerett-i-sverige>
- OECD. (2019). Gross domestic product (GDP) (indicator). (Accessed on 30 April 2019). doi: 10.1787/dc2f7aec-en
- Pacek, A. C. & Radcliff, B. (1995). Economic Voting and the Welfare State: A Cross-National Analysis. *The Journal of Politics*, 57(1), 44-61. <https://www.jstor.org/stable/2960270>
- Pacek, A. C., Pop-Elches, G. & Tucker, J. A. (2009). Disenchanted or Discerning: Voter Turnout in Post-Communist Countries. *The Journal of Politics*, 71(2), 473-491.
<https://www.jstor.org/stable/10.1017/s0022381609090409>
- Radcliff, B. (1992). The Welfare State, Turnout, and the Economy: A Comparative Analysis. *The American Political Science Review*, 86(2), 444-454.
<https://www.jstor.org/stable/1964232>
- Rosenstone, S. J. (1982). Economic Adversity and Voter Turnout. *American Journal of Political Science*, 26(1) 25-46. <https://www.jstor.org/stable/2110837>
- Russo, S. & Stattin, H. (2017). Stability and Change in Youths' Political Interest. *Social Indicators Research*, 132(2), 643-658. <https://doi.org/10.1007/s11205-016-1302-9>
- Smets, K. & van Ham, C. (2013). The embarrassment of riches? A meta-analysis of individual-level research on voter turnout. *Electoral Studies*, 32, 344-359.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2012.12.006>
- Solt, F. (2010). Does Economic Inequality Depress Electoral Participation? Testing the Schattschneider Hypothesis. *Political Behavior*, 32(2), 285-301.
<http://dx.doi.org/10.1007/s11109-010-9106-0>
- Soroka, S., N. (2006). Good News and Bad News: Asymmetric Responses to Economic Information. *Journal of Politics* 68(2). 372-85.

- Statistisk Sentralbyrå, (SSB). (2017). Stortingsvalget, velgerundersøkelsen. Velgernes viktigste saker. Hentet fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/11660/>
- Statistiske Centralbyrån, (SCB). Viktiga frågor för partivalet 1979–2014. Procent. Hentet fra: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/allmanna-val/allmanna-val-valundersokningen/pong/tabell-och-diagram/viktiga-fragor-for-partivalet-19792014.-procent/>
- Stockemer, D. (2017). What Affects Voter Turnout? A Review Article/Meta-Analysis of Aggregate Research. *Government and Opposition*, 52(4), 698-722. <https://doi.org/10.1017/gov.2016.30>
- Stortinget. (2019). Folkestyret. Hentet fra: <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Storting-og-regjering/Folkestyret/>
- Strömbäck, J. & Aalberg, T. (2008). Election News Coverage in Democratic Corporatist Countries: A Comparative Study of Sweden and Norway. *Scandinavian Political Studies*, 31(1), 91-106. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2008.00197.x>
- Tversky, A. & Kahnemann, D. (1991). Loss Aversion in Riskless Choice: A Reference-Dependent Model. *The Quarterly Journal of Economics*, 106(4), 1039-1061. <https://www.jstor.org/stable/2937956>
- Valgdirektoratet. (2018, 17. April). Stemmerett. Hentet fra: <https://valg.no/valg-i-norge/deg-og-valget/stemmerett/stemmerett/>
- V-Dem. (2018) Coppedge, Michael, John Gerring, Carl Henrik Knutsen, Staffan I. Lindberg, Svend-Erik Skaaning, Jan Teorell, David Altman, Michael Bernhard, M. Steven Fish, Agnes Cornell, Sirianne Dahlum, Haakon Gjerløw, Adam Glynn, Allen Hicken, Joshua Krusell, Anna Lührmann, Kyle L. Marquardt, Kelly McMann, Valeriya Mechkova, Juraj Medzihorsky, Moa Olin, Pamela Paxton, Daniel Pemstein, Josefine Pernes, Johannes von Römer, Brigitte Seim, Rachel Sigman, Jeffrey Staton, Natalia Stepanova, Aksel Sundström, Eitan Tzelgov, Yi-ting Wang, Tore Wig, Steven Wilson, and Daniel Ziblatt. 2018. "V-Dem [Country-Year/Country-Date] Dataset v8". Varieties of Democracy (V-Dem) Project. <https://doi.org/10.23696/vdemcy18>
- &

Pemstein, Daniel, Kyle L. Marquardt, Eitan Tzelgov, Yi-ting Wang, Joshua Krusell and Farhad Miri. 2018. "The V-Dem Measurement Model: Latent Variable Analysis for Cross-National and Cross-Temporal Expert-Coded Data". University of Gothenburg, Varieties of Democracy Institute: Working Paper No. 21, 3d edition.